

LEEMTEN IN HET STAATSTOEZICHT OP DE VOLKSGEZONDHEID.

De vlektyphusbestrijding te Hattem schijnt volgens collega KELLERMAN SLOTEMAKER goed georganiseerd te zijn door inspecteur, hoofdinspecteur en 's Raads voorzitter. Uit dit geval alléén mag natuurlijk niet besloten worden, dat die leiding en organisatie dus óók aanwezig waren bij de voorbehoeding en bestrijding van vlektyphus in ons gansche land; noch ook bij die van Spaansche griep; noch ook dat er in het algemeen leiding en organisatie uitgaan van het staatstoezicht tot de praktizeerende artsen, gemeentebesturen, verpleeginstellingen en het groote publiek. De vele gronden, die ik opgenoemd heb, ten bewijze, dat het centrum los staat van de peripherie, zijn door tegenargumenten nog niet krachteloos gemaakt, en allerminst door één enkel geval, waarin die leiding wel aanwezig is geweest. KELLERMAN SLOTEMAKER geeft mij nu juist een argument aan de hand, tot welke gunstige uitkomsten men komt bij een krachtige leiding; welke uitkomsten wij, volgens mijn meening, óók hadden mogen verwachten in de roodvonkzaak, indien die leiding dáár *niet* was achterwege gebleven; ik geloof het gaarne, dat men ons daarover het zwijgen wel wil opleggen.

KELLERMAN SLOTEMAKER meent nu, dat er wel leemten zijn in het staatstoezicht; de ambtenaren n.l. beschikken over te weinig geld en macht; de oorzaak daarvan zou liggen niet in Utrecht maar in den Haag. Deze stelling wordt niet bewezen; wat schade doet aan de waarde ervan; aan een losse opmerking zonder behoorlijke argumenten heeft men niet veel.

Noordwijk a/Zee, 20 April 1919.

C. H. HERMANIDES.

WEZEN EN BEHANDELING VAN SCROFULEUSE OOGONTSTEKINGEN.

Naar aanleiding van het stuk van WOLFF in het nummer van 12 April 1919, wilde ik gaarne opmerken, dat mij zijn argumenten tegen het beschouwen der phlyctaenen als gewone tuberculiden niet voldoende voorkomen. Naar mijn meening moet men phlyctaenen en huidtuberculiden opvatten als exanthemen van de algemeene infectieziekte: tuberculose. Men ziet ze weliswaar bijna uitsluitend, als de hoofd- en halslymphklieren zijn aangedaan, maar de roseola bij typhus abdominalis bijv. hebben ook een zeer bijzondere localisatie. Deze laatste is ook afhankelijk van de ziekte der lymphklieren, i.c. de retromesenteriale. Het ontbreken van een exantheem op plaatsen, die behooren tot een gezond gebleven lymphkliergebied, kan men waarnemen bij roodvonk, wanneer lippen en kin vrijblijven van het huiduitslag. Zoo zouden vele voorbeelden genoemd kunnen worden, dat exanthemen in hun localisatie worden bepaald door zieke lymphkliergebieden. Volstrekt niet noodig is het om aan te nemen, dat die localisatie verband houdt met een nieuwe besmetting, of met een vroeger ziekteproces ter plaatse.

Eenzijdig optredende exanthemen kennen wij bij lues: plaques in den mond, condylomata lata aan de geslachtsdeelen.

Wanneer men uitsluitend denkt aan metastasenvorming via den bloedstroom, zijn vele der aangehaalde feiten moeilijk te begrijpen; voor vele exanthemen is evenwel reeds aangetoond, dat zij berusten kunnen op metastase langs de lymphwegen.

Tuberculose is een algemeene infectieziekte, evenals lues, en veroorzaakt korter of langer tijd zich herhalende erupties. Om deze reden acht ik ook het instellen van een uitsluitend plaatselijk en symptomatisch werkende behandeling, gelijk bestraling der lymphklieren van den hals, in beginsel verkeerd. De zieken, die zoo worden behandeld, blijven blootgesteld aan ziektemanifestaties op andere plaatsen en in andere organen, en blijven candidaten voor longtuberculose, dat wil zeggen aanstaande verspreiders van tuberkelbacillen. De eenige, tot nu toe gevonden, rationeele behandeling is die met inspuitingen van tuberculine. WOLFF had daarmee geen goed gevolg bij zijn phlyctaenlijders. Ik veroorloof mij, hierbij te verwijzen naar mijn werkje „Rationeele, goedkope en afdoende tuberculosebestrijding”, om nogmaals te betoogen, dat tuberculine-behandeling slechts op zeer enkele manieren goed is toe te passen, doch op duizenden wijzen zonder goed gevolg — zooals trouwens elke geneeswijze. Persoonlijk

heb ik al mijn phlyctaenlijders, die ik in de laatste vijf jaren met tuberculine behandelde, zonder meer genezen, en nooit teruggezien met recidieven. Daarbij was een meisje, dat letterlijk overdekt was met fistels van veretterde lymphklieren en vermoedelijk even erg scrofulous als WOLFF's patiënt uit Eindhoven.

Bij de beoordeeling van den uitslag der behandeling moet trouwens niet uit het oog verloren worden, dat phlyctaenen spontaan voor goed plegen te verdwijnen. Soms ook is een kleine verbetering in den algemeenen toestand daartoe voldoende; zookan ik een onderofficier, die alleen phlyctaenen krijgt, wanneer hij geen levertraan gebruikt.

Of een tuberculinekuur lastiger of duurder is dan een aantal bestralingen, kan ik niet beoordeelen; maar van grooter belang voor den patiënt is zij zeker, omdat zij een algemeene en specifieke behandeling is.

Rucphen, 15 April 1919.

H. KOCH.

CARREL's WONDBEHANDELING.

Het zij mij geoorloofd te trachten de strijdvraag over CARREL's wondbehandeling, die dreigt te onttaarden in een kwestie LAMERIS-VERMEIJ of wel een *Utrecht-Frankrijk* in juistere banen te leiden.

Zooals bekend is, werd bij versche *zuivere* wonden de *antiseptis* van LISTER door de *asepsis* verdrongen, terwijl ook bij versche *geïnfecteerde* wonden elke poging om door *antiseptica* den groei der pathogene bacteriën te willen belemmeren en hun indringen in de weefsels te willen tegenhouden, telkens moest wijken voor het beginsel van vooral de eigen verweermiddelen van het lichaam niet te schaden; hier hield het vochtige *aseptische* verband de overhand. In de vredespraktijk kwamen de gevallen, waarin men niet kon slagen de infectie op den duur te beheerschen, te zeldzaam voor om in die enkele tegenspoeden niet als in iets onvermijdelijks te berusten. Slechts de zéér specifieke infecties: miltvuur, gasangraen, enz., bleven steeds tot toepassing van antiseptica dringen, omdat men te goed wist, dat het lichaam op zich zelf in den regel daartegen niet bestand was.

Geheel anders werd dit standpunt, toen het bleek, dat de asepsis tegen het meeren-deel der loopgraaf-infecties niet was opgewassen. Evenals van ouds was de sterfte groot. Aldus werd het een klinische eisch naar nieuwe methoden te zoeken. Ten slotte slaagde CARREL erin, *met hulp van ervaren bacteriologen en patholoog-anatomen*, biologen en scheikundigen aan dit failliet der nieuwere wetenschap een einde te maken. Men kon opnieuw den eisch stellen, dat geen gewonde aan de gevolgen der wondbesmetting mocht bezwijken. Maar zeer nadrukkelijk werd gewaarschuwd tegen het gevaar van etsing der wond, dat dreigde, zoodra de methode te krachtig werd toegepast, hetzij in mechanisch opzicht door het gebruik van te veel vloeistof onder te hoogen druk, hetzij doordat de alkaliteit der vloeistoffen niet voldoende door de noodige scheikundige kunstgrepen werd bestreden.

In Utrecht werd het een en het ander *met hulp van ervaren bacteriologen en patholoog-anatomen*, evenals dat in Frankrijk was geschied, maar hoogstwaarschijnlijk op veel kleinere schaal na-onderzocht. Bovendien had men het fiasco der asepsis niet meegemaakt en men miste de gelegenheid tot oefening op een lange reeks loopgraaf-infecties. CARREL's methode werd zoo nauwgezet mogelijk op vier gevallen toegepast. Zeer begrijpelijk bleek het, dat de uitkomsten in Frankrijk verkregen, niet volkomen werden gedekt door die in de dissertatie van DE HAAS neergelegd. Dr. VERMEIJ waarschuwt voor te vergaande gevolgtrekkingen. Prof. LAMÉRIS, klaarblijkelijk eveneens van oordeel, dat niet alleen de jeugdige onderzoeker hier uitspraak mag doen, verlaat daarop de rol van promotor en uit zich met gezag in forsche bewoordingen ten gunste der Nederlandsche onderzoekingen tegen de waarde der Fransche. Is dit door hem juist en goed gezien? Heeft hij tot deze beoordeeling en veroordeeling het recht? M. i. in geen en deele, noch uit een algemeen gezichtspunt, zooals ik dit hier heb trachten te geven, noch bij het tegenover elkander plaatsen van enkele bijzondere argumenten, wat ik hier nalaat om het algemeene gezichtspunt niet te schaden.